

Länsstyrelsen  
Norrbotten

YTTRANDE

1 (6)

Datum  
2016-11-21

Diarienummer  
537-8017-16

Näringsdepartementet  
103 33 STOCKHOLM

[n.registrator@regeringskansliet.se](mailto:n.registrator@regeringskansliet.se)

## **Dricksvattensutredningens betänkande ”En trygg dricksvattenförsörjning” SOU 2016:32**

### **Er beteckning N2016/03080/DL**

Länsstyrelsen i Norrbottens län har anmodats att yttra sig över rubricerat betänkande från Dricksvattenutredningen.

#### **Yttrande**

Länsstyrelsen i Norrbottens län ställer sig positiv till de av utredningen samlade överväganden och förslag som presenteras i betänkandet.

#### **Övergripande synpunkter**

Betänkandet är en gedigen och välgjord beskrivning av nuläget och det framtida behovet av utveckling och förändring av dricksvattenfrågorna. Många av förslagen är bra och väl avvägda.

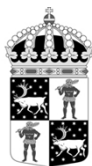
Underlaget i utredningen redogör på ett mycket bra sätt för hur svensk vattenförvaltning och EUs ramdirektiv för vatten är kopplade till dricksvattenområdet samt vilka särskilda krav som ställs för vattenförekomster som används för dricksvatten. Länsstyrelsen är positiv till att utredningen har lyft behovet av ett regionalt perspektiv och mellan-kommunal samverkan, vilket i många avseenden liknar det avrinningsområdesperspektiv som utmärker vattenförvaltningens arbetssätt. Särskilt med beaktande av den alltmer ökade storskaligheten i dricksvattenförsörjningen.

Bakgrundsmaterialet är omfattande och täcker väl upp de olika förutsättningar och svårigheter som klimatförändringar och klimatanpassning innefattar. Vad som möjligen kunde vara en brist är att utredningens uppdrag inte riktats mot bredare samhällsåtgärder inom det så kallade uppströmsarbetet: ”Uppströmsarbetet berör bland annat olika samhällsaktiviteter, kemikalieanvändning, konsumtionsvanor, substitutionsarbete och hanteringen av avfall och avloppsfrågor. Det har därmed anknytning till de risker och sårbarheter som vattenförekomster och dricksvattenförsörjning exponeras för.” (s.290f).

#### **Länsstyrelsens ställningstaganden**

##### *Klimatförändringar och klimatanpassningar*

De föreslagna åtgärderna knyter väl an till utredningens bakgrundsmaterial, men trots detta är det svårt att i utredningen återfinna konkreta förslag på åtgärder och faktiska



insatser kopplade till klimatförändring och klimatanpassning. I många sammanhang är författningsändringar ett effektivt sätt att få genomslag för önskad utveckling och målbild. För området klimatanpassning av dricksvattenförsörjning har man i utredningen bl.a. pekat på att skydd av vattenförekomster och täkter är väsentligt.

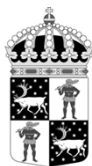
Länsstyrelsen föreslår därför ett tillägg till de förslag som föreslås under *1.5 Förslag till ändring av i förordning (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. (s.55 f)*. Länsstyrelsens förslag innebär att en ytterligare punktsats läggs in under *13 b § En ansökan om vattenskyddsområde för en sådan grund- eller ytvattentillgång som omfattas av 7 kap. 21 a § första stycket miljöbalken ska innehålla*. Punktsatsen kan formuleras enligt följande: *"x. redovisning av potentiella föroreningskällor och risker i ett förändrat klimat,"*

### *Fysisk planering*

Det är bra att utredningen lyfter fram dricksvattenförsörjningen som en viktig och strategisk fråga inom den fysiska planeringen. Fysisk planering enligt plan- och bygglagen (PBL) är främst en kommunal angelägenhet, och som framgår av utredningstexten så har kommunerna mycket olika förutsättningar både när det gäller ekonomiska resurser och kompetens. Det är därför bra att man tydligt visar att det inte är tillräckligt att hantera frågan om dricksvattenförsörjning lokalt, utan att ett vidare perspektiv är nödvändigt. Regionala vattenförsörjningsplaner som många länsstyrelser tagit fram lyfts som viktiga regionala planeringsunderlag, liksom vattenmyndigheternas "vatten- och avloppsplaner". Länsstyrelsen anser att det är önskvärt att regionala planeringsunderlag blir tydligare reglerade, både att de ska tas fram samt vad de måste innehålla för att tjäna som kommunalt planeringsunderlag. Även vad avser uppdatering av regionala vattenförsörjningsplaner behöver regleras.

Länsstyrelsen har en viktig roll i kommunernas planeringsprocesser både när det gäller att bistå med planeringsunderlag och råd i samband med att planer utarbetas. I sena planeringsskeden har länsstyrelsen en granskande roll och när det gäller detaljplaner kan länsstyrelsen upphäva antagandet av planer som innebär risker för bl.a. människors hälsa. Brister när det gäller dricksvatten är en uppenbar hälsorisk. I dessa sammanhang skulle det vara bra om det fanns tillgång till planeringsunderlag som hanterar vattenförsörjningsfrågorna regionalt i ett långsiktigt och strategiskt perspektiv. Genom sin medverkan i kommunernas planering får länsstyrelsen en god insyn i hur det ser ut i de olika kommunerna och en reell möjlighet att bidra till att sprida viktig kunskap och information till kommunerna som i slutändan hanterar frågorna.

Det är intressant att problematiken kring demografiska förändringar och urbaniseringens konsekvenser lyfts fram. De konstateranden som görs verkar relevanta både när det gäller ökat tryck på storstäderna och svårigheter för mindre orter att upprätthålla god kvalitet i sina vattensystem. De framtidsscenarier som redovisas i form av "framskrivning av befintliga trender" med fortsatt urbanisering och klimatrelaterade problem förefaller relevanta. Det är viktigt med en samhällsplanering som kan möta och kanske i någon mån också styra utvecklingen. Den kommunala planeringen klarar inte detta, eftersom frågorna ofta är både mellankommunala och regionala. Planering över större geografiska områden blir därför nödvändig i framtiden, vilket också påtalas i utredningen.



För att stärka skyddet av dricksvattenresurser är det en fördel att det är själva resursen som pekats ut som riksintresse och inte som i dagsläget att det är anläggningen som pekats ut.

#### *Råvattenkontroll och övervakning*

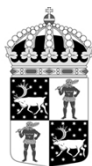
Länsstyrelsen är positiv till utredningens förslag om att Livsmedelsverket ska uppdatera dricksvattenföreskrifterna för att förtydliga dricksvattenproducenternas krav på undersökning av råvattenkvaliteten. Ökad tydlighet i föreskrifter, vägledning och information underlättar framtagande av adekvata program för provtagning och egenkontroll. Om dricksvattenproducenterna dessutom får information om resultaten från vattenförvaltningens övervakning av skyddade områden förbättras möjligheten för producenterna att anpassa skydd, utformning av undersökningar av råvattenkvaliteten och beredning av dricksvattnet. Förslaget om att vattenmyndigheterna årligen och vid behov ska delge dricksvattenproducenter resultat från vattenförvaltningens övervakning av skyddade områden för dricksvatten är således bra men det är svårt att se hur det ska genomföras i praktiken. Trots att Vattenmyndigheten har ett uppdrag att upprätta och genomföra miljöövervakning enligt ramdirektivet för vatten saknas mandat för att styra någon som helst övervakning. Det övervakningsprogram som tas fram och rapporteras till kommissionen var sjätte år består av ett urval befintlig övervakning där andra är huvudmän. En databas som samlar både råvatten och dricksvatten och där producenterna själva kan gå in och se resultaten av miljöövervakningen anser länsstyrelsen skulle vara att föredra.

Länsstyrelsen är i sak positiv till ändringarna i vattenförvaltningsförordningen som innebär att vattenmyndigheterna kan inhämta underlag från dricksvattenproducenternas kontroll av råvatten. Hantering av data förutsätter dock ett väl utformat rapporteringssystem samt kvalitetsrutiner för kommunerna vid provtagning och rapportering. Som utredningen själva konstaterar är det för dricksvattenproducenterna mer praktiskt och resurseffektivt att enhetliga system utvecklas för rapporteringen av rå- och dricksvattendata till centrala register och arkiv. Ett krav på att rapportera data från råvattenkontroll till en nationell datavärd skulle vara ett bättre alternativ än att vattenmyndigheterna ska hantera data.

En förutsättning för att kunna bibehålla och utveckla den kommunala livsmedelskontrollen är att Livsmedelsverket får tillräckliga resurser för att arbeta med kompetensfrågor och stöd till både de lokala och regionala kontrollmyndigheterna. För att klara uppdraget inom dricksvattenområdet på ett tillfredsställande och effektivt sätt måste samverkan mellan myndigheterna förbättras. Här finns möjligheter att utveckla utbyte av olika kompetenser och erfarenheter, samt att stödja de myndigheter som i dagsläget inte själva klarar av sitt kontrolluppdrag. Länsstyrelsens uppdrag enligt regleringsbrevet att ansvara för samordning och verka för samverkan bör i detta fall förtydligas och konkretiseras.

#### *Samhällsskydd och krisberedskap*

Länsstyrelsen instämmer med utredningen om att VAKAs är en mycket viktig förstärkningsresurs för kommuner i händelse av vattenavbrott eller annan störning i dricksvattenförsörjningen. I utredningen föreslås att det organisatoriska och finansiella ansvaret för VAKA-gruppen under en fortsatt period ska upprätthållas av Livsmedelsverket, medan det på sikt ska övervägas om verksamheten kan knytas närmare kommunerna och dricksvattensektorn. Länsstyrelsen anser att ansvaret för



VAKA bör ligga på Livsmedelsverket tills vidare, där en fortsatt långsiktig finansiering bör säkerställas. VAKA är en resurs som bidrar med expertkunskap till drabbade kommuner. Vid andra typer av händelser kan exempelvis MSB ställa upp med expertkunskaper till en kommun. Detta bör inte se annorlunda ut för händelser med dricksvatten, och det bör därför finnas en nationell förstärkningsresurs med expertkunskap som finansieras långsiktigt av staten. Det kan inte förväntas att landets samtliga kommuner ska inneha den expertkompetens som krävs inom området samt att i län med många små kommuner, både personellt och resursmässigt, kan det handla om en eller högst ett par kommuner som har anställda med rätt kompetens. Utredningens förslag om mellankommunal samverkan som en lösning på detta problem skulle i vissa län kunna innebära att endast en eller ett par kommuner utgör ett helt läns kompetens inom området.

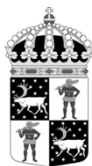
Utredningen skriver att länsstyrelsens geografiska områdesansvar kan utvecklas då det gäller krisberedskap inom dricksvattenförsörjningen, och föreslår att länsstyrelsen ges ett särskilt uppdrag om fördjupad regional uppföljning av kommunernas dricksvattenrelaterade krisberedskapsarbete vad avser analyser, planering och samverkan. Det framgår dock inte på ett tydligt sätt i utredningen vad detta innebär och hur det är tänkt att genomföras.

I utredningen (kapitel 9.3.3 och 9.7.1) beskrivs räddningstjänstens ansvar översiktligt, men det saknas redogörelser och eventuella förslag på åtgärder kopplat till händelser där räddningstjänstens agerande kan skada dricksvattenförsörjningen. Det finns exempel på flera händelser som inträffat de senaste åren där så har varit fallet eller där det hade kunnat bli allvarliga skador, däribland i Hamre utanför Hudiksvall och i Upplands Väsby. Utredningen om PFAS-föreningar i dricksvatten (M 2015:B) lyfter delvis denna problematik genom att belysa brister kring hantering av flourhaltiga brandsläckningsskum hos kommunal räddningstjänst. Det hade dock varit lämpligt med ett helhetsgrepp på kommunal räddningstjänsts planering och agerande från det kommunala handlingsprogrammets riskanalys och mål ut till agerandet på skadeplats.

#### *Dricksvattenråd och kontrollstation*

Dricksvattenfrågorna berör många myndigheter och samordningen mellan dessa myndigheter är nödvändigt för att få ett helhetsperspektiv. Utredningens förslag om att inrätta ett dricksvattenråd med representanter från berörda myndigheter är därför bra. Vattenmyndigheterna kommer genom förslaget att representeras av länsstyrelserna. Till skillnad från länsstyrelserna, som har en viktig samordningsroll inom länen, har Vattenmyndigheterna genom sitt uppdrag även en samordnande roll i det nationella strategiska arbetet. Samverkan och samarbete sker inom och mellan distrikten, med centrala myndigheter, länsstyrelser, kommuner, vattenråd, branschorganisationer och andra intressenter. En representant från Vattenmyndigheterna är därför också en viktig tillgång för dricksvattenrådet.

Länsstyrelsen anser att det är bra med kontrollstationer och vill lyfta fram vikten av att det kan behövas fler kontrollstationer längre fram i tiden. Kanske kan det föreslagna nationella dricksvattenrådet få till uppgift att genomföra regelbundna uppföljningar av utredningens förslag?



## Konsekvenser och finansiering

Utredningens samhällsekonomiska konsekvensanalys är att betrakta som föredömlig utifrån utredningens ansatser. Slutsatserna är också något som Länsstyrelsen delar. Länsstyrelsen vill framhålla att samhällets kostnader för de förebyggande åtgärder som utredningen föreslår är små i förhållande till den nytta som rent dricksvatten ger samhället. Det som dock saknas, och som är mycket intressant ur ett regionalt och kommunalt perspektiv är en analys av konsekvensfördelning inom VA-kollektiven (alla de som är anslutna till kommunalt vatten- och avlopp). Det kan dock finnas goda anledningar till att detta utelämnas, då det kan strida mot till exempel det kommunala självstyret, men det bäddar för att framförallt kommuner och länsstyrelser särskilt måste notera detta och genomföra de nödvändiga analyserna i genomförandet av den framtida dricksvattenpolitiken. Något som sannolikt skulle underlätta det praktiska genomförandet av utredningens slutsatser och förslag är upprättandet av en vägledning eller handbok för att tydliggöra VA-kollektivens finansieringsförutsättningar på både kort och lång sikt på de lokala och regionala nivåerna.

En konsekvens som kan drabba kommuner som har ett litet invånarantal och samtidigt är stora till ytan kan finansiering av förslagen med VA-avgifter bli orimligt hög, då få brukare kan komma behöva stå för samma storlek av kostnad som exempelvis en liten kommun med många invånare.

Regionalt samarbete för kommuner med gemensamma vattenresurser, kan för kommuner som är stora till ytan bli svårt att genomföra. Det skulle exempelvis kunna innebära väldigt långa ledningsdragningar som inte är ändamålslämpliga. Däremot finns att det stora fördelar för kommunerna att samarbeta kring kompetensförsörjning.

### *Konsekvenser för länsstyrelsen*

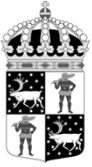
Föreslagna ändringar som rör länsstyrelsens arbete med inrättande och översyn av gamla vattenskyddsområden samt införande av ett ska-krav att inrätta vattenskyddsområden för kommunala vattentäkter kommer att innebära en väsentlig ökning av länsstyrelsens arbete. Arbetet finansieras med rammedel och för att länsstyrelsen ska kunna upprätthålla en bra kvalitet på arbetet är det angeläget att de medel som tillskrivs verkligen räcker till avsett ändå mål.

Länsstyrelserna föreslås ta fram regionala vattenförsörjningsplaner och utredningen har lagt kostnadsförslag för detta. Länsstyrelsen anser att det är viktigt att de regionala vattenförsörjningsplanerna hålls uppdaterade och att det sker med jämna mellanrum. Detta kan komma att påverka länsstyrelsen, både med avseende på medel och på personalresurser.

## Fortsatta utredningar

Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag om att utreda avloppsfrågorna. Både allmänna och enskilda avloppsanläggningars påverkan på dricksvattenförsörjningen och vattenförekomsternas ekologi behöver en ordentlig genomlysning. I många fall släpps vatten från avloppsreningsverket ut i samma recipient som dricksvatten tas ifrån, vilket innebär en risk för förorening av dricksvattnet.

Länsstyrelsen är medveten om att frågor kring enskilda och samfälliga vattentäkter inte ingick i utredningens uppdrag. Länsstyrelsen vill dock påpeka vikten av att även dessa frågor ses över i en kommande utredning.



Länsstyrelsen  
Norrbotten

YTTRANDE

6 (6)

Datum  
2016-11-21

Diarienummer  
537-8017-16

### **De som deltagit i ärendet**

Detta yttrande har beslutats av landshövding Sven-Erik Österberg efter föredragning av vattenhandläggare Maria Widmark. I ärendets slutliga handläggning har även miljödirektören Anna-Carin Ohlsson, länsveterinären Kristina Stenlund, länsarkitekten Inger Krekula, klimathandläggaren Micael Bredefeldt, vattensamordnare Malin Naess, handläggare för krisberedskapsfrågor Hanna Ågren samt vattenhandläggaren Fredrik Nordblad deltagit.

### **Kopia:**

kierstin.petersson-grawe@regeringskansliet.se